

ПРЕС-РЕЛІЗ

Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України

до Дня пам'яті жертв Голодоморів

Відповідно до Указу Президента України від 13 листопада 2015 р. щодо вшанування пам'яті жертв голодоморів Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України інформує про результати наукових досліджень демографічних втрат України внаслідок Голодомору 1932-1933 рр. Інститут демографії та соціальних досліджень у співпраці з американськими дослідниками протягом тривалого часу проводив системні дослідження по відновленню повної і достовірної картини демографічної динаміки України у 1920–1930-х роках. Результати цієї роботи дали змогу вперше за новою методологією здійснити науково обґрунтовану оцінку людських втрат в Україні внаслідок Голодомору 1932–1933 рр., що базується на детальних статистичних даних та сучасних методах демостатистичного аналізу. Отримані оцінки втрат були опубліковані у вітчизняних та зарубіжних наукових журналах, лягли в основу Постанови апеляційного суду м. Києва (від 13.01.2010 р.) у кримінальній справі за фактом вчинення геноциду в Україні в 1932–1933 роках та оприлюднені при відкритті Меморіалу жертвам Голодомору, що відбулося в листопаді 2015 року у Вашингтоні.

Основні результати.

Оцінка демографічних втрат виконано у межах адміністративно-територіального поділу України та СРСР, який існував на той час.

Проведений демографічний аналіз показав, що Україна зазнала значних людських втрат внаслідок голоду протягом трьох років, 1932-1934. Загальні демографічні втрати у 1932-1934 рр. охоплюють *втрати через надсмертність і втрати ненародженими*.

Втрати через надсмертність – це різниця між реальним числом смертей і їх гіпотетичною кількістю, яка могла бути за умови відсутності голоду. Тобто, втрати через надсмертність враховують не усю кількість померлих у 1932-1934 рр., а її надлишок унаслідок голоду.

Втрати через надсмертність в Україні внаслідок голоду в 1932–1934 рр., тис. осіб

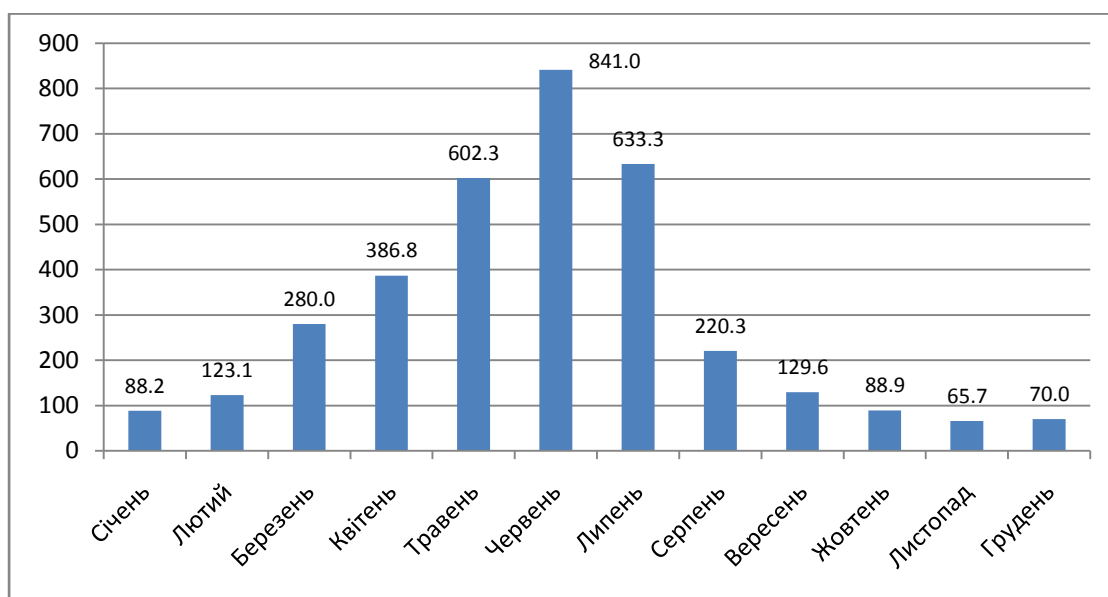
	1932	1933	1934	1932-1934
Все населення	250,0	3 529,2	163,3	3 942,5
Міське населення	43,1	193,9	50,6	287,6
Сільське населення	207,0	3 335,3	112,7	3 654,9

Втрати через надсмертність, тобто через перевищення смертності її природного рівня, в Україні внаслідок голоду у 1932-1934 рр. становлять 3,9 млн. осіб. Із загальної кількості втрат 93% припадає на сільських жителів. Із 3,9 млн осіб, померлих від голоду, один мільйон становлять діти віком молодше 10 років.

У підсумку за 1932-1934 рр. від голоду померло 13% від загальної чисельності населення України. У містах втрати становлять 4% населення, у сільській місцевості – 16%, тобто серед селян кожен шостий був приречений на смерть від голоду.

90% втрат прийшлося на 1933 рік. У 1933 році втрати через надсмертність внаслідок голоду у розрахунку на 1000 населення становили 119,3 осіб для усього населення та 149,4 особи для сільського населення. Природний рівень смертності у роки, що передували Голодомору, становив 18-20 осіб на 1000 населення.

Найбільш смертоносним був період з березня по серпень 1933 року. На ці шість місяців припадає 84% від усіх втрат через надсмертність у 1932-1934 рр.

Помісячний розподіл втрат через надсмертність внаслідок голоду в Україні у 1933 році, тис. осіб

Надлишок смертей у червні 1933 р. збільшився у 10 разів порівняно з січнем 1933 року. У червні 1933 р. від голоду помирало в середньому 28 тис. осіб за добу.

Втрати ненародженими (дефіцит народжень) – це різниця між гіпотетичними (за відсутності голоду) і реальними числами народжених.

У 1932-1934 рр. Україна через Голодомор недорахувалась 600 тис. немовлят.

У 1932-1937 роках Україна складалася з восьми регіонів: Вінницька, Дніпропетровська, Донецька, Київська, Одеська, Харківська, Чернігівська області та Молдавська АРСР. Результати дослідження виявили, що найбільших втрат зазнали Київська та Харківська області (у межах тогочасного поділу), у яких втрати через надсмертність в 1932-1934 рр. досягають 190-200 у розрахунку на 1000 населення. Потім за рівнем втрат йдуть Вінницька, Дніпропетровська, Одеська області та Молдавська АРСР (від 102 до 126 на 1000 населення). Найнижчі втрати були у Чернігівській та Донецькій областях – 54-91 на 1000 населення.

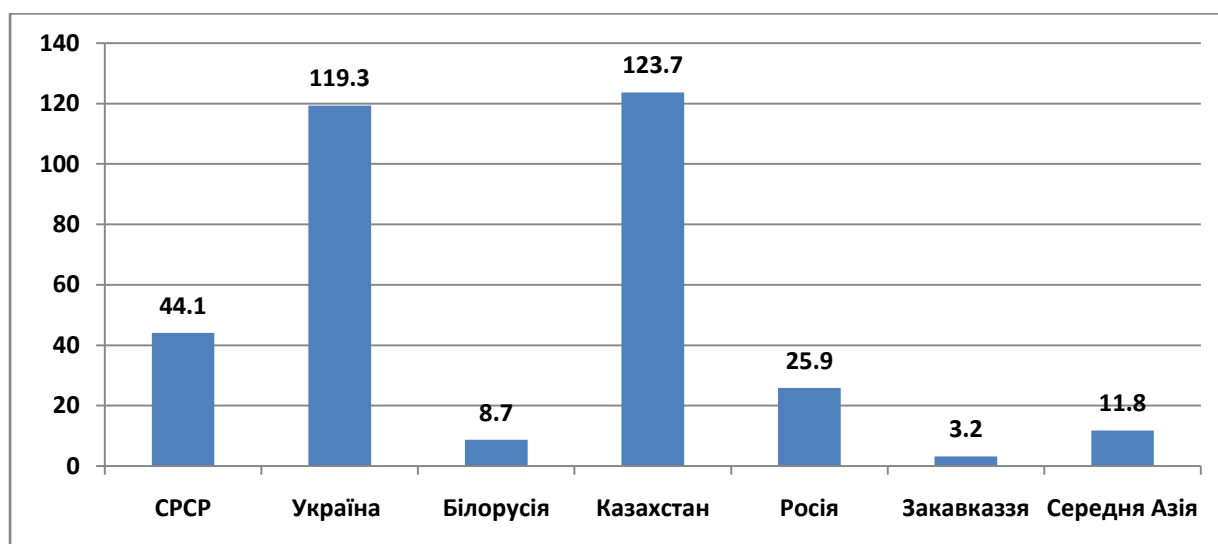
Демографічні наслідки Голодомору є достатньо відчутними і досі. Якби у не було голоду у 1932-1934 рр., чисельність населення України нині була б більшою приблизно на чотири мільйони.

Голод не оминув і інші республіки Радянського Союзу. Втрати через надсмертність в результаті голоду 1932-1934 рр. в СРСР становили 8,7 млн.

Втрати через надсмертність у республіках колишнього СРСР внаслідок голоду в 1932–1934 рр., тис. осіб

СРСР	Україна	Білорусія	Казахстан	Росія	Закавказзя	Середня Азія
8731,9	3942,5	67,6	1258,2	3265,1	40,1	158,4

Серед республік СРСР Україна посідає перше місце за абсолютними обсягами втрат через надсмертність, а Казахстан має найвищі показники втрат у розрахунку на 1000 населення протягом усього періоду голоду. Найбільш смертоносним у СРСР, як і в Україні, був 1933 рік, на який припадає 81% втрат (7090,8 тис. осіб).

Втрати через надсмертність внаслідок голоду у 1933 році, на 1000 осіб

Відносні втрати через надсмертність у 1933 році найбільшими були у Казахстані та Україні – 123,7 та 119,3 на 1000 населення відповідно. Значно меншими були втрати Росії (25,9), ще меншими у республіках Середньої Азії (11,8), Білорусі (8,7) та республіках Закавказзя (3,2 на 1000 населення).